

АНАЛІЗ ПРОГРАМ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНОЇ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

Кульчій І.О., Лебедин Т.В.

Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка

В роботі проаналізовано програми розвитку державної молодіжної політики в Україні, здійснено періодизацію формування та реалізації державної молодіжної політики в Україні, проведено системний аналіз можливостей та потреб молоді, а також запропоновано зміни до проекту Концепції Державної програми молодіжної політики на період до 2020 року.

Ключові слова: молодь, молодіжна політика, соціальний захист молоді, нормативно-правова база забезпечення молодіжної політики, програма у сфері молодіжної політики, працевлаштування молоді.

Постановка проблеми. Одним із пріоритетних завдань органів державної влади щодо забезпечення розвитку економіки, відкритого суспільства, інтеграції України до світової спільноти є вдосконалення роботи з основних напрямів реалізації державної молодіжної політики, забезпечення повноцінної роботи з молоддю. На сучасному етапі державотворення в Україні продовжується формування та реалізація державної молодіжної політики. Водночас прослідковуємо проблеми молоді, які вимагають вирішення – це забезпечення доступної освіти; забезпечення зайнятості; погіршення стану фізичного і психічного здоров'я; забезпечення житлом; недостатній рівень володіння іноземними мовами, що є поширеними в державах – членах Європейського Союзу тощо. В свою чергу ці проблеми вимагають аналізу попереднього досвіду перетворень в цій сфері, зокрема дослідження та напрацювання подальших організаційних, правових, фінансових та інших заходів перетворень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання реалізації державної молодіжної політики залишаються в центрі наукового інтересу багатьох науковців: І. Палій, О. Артюра, О. Балакірева, М. Головатого, С. Голуба, Ю. Рубана, Б. Савченко, В. Цветкова, О. Яременко. Державним програмам зайнятості населення приділяли увагу С. Злупко, В. Васильченко, В. Петюх, М. Махсма, Р. Шабанов.

Дослідники та фахівці з питань молодіжної політики зверталися до дослідження програм у сфері державної молодіжної політики. Зокрема, Є. Бородін у своїй монографії «Історія формування державної молодіжної політики в Україні (1991-2004 рр.)» здійснює ґрунтовний аналіз «Загальнодержавної програми підтримки молоді на 2004-2008 рр.» як одного з основних документів державної молодіжної політики.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Проте саме комплексного дослідження заходів стосовно державної молодіжної політики, які закріплені в державних і цільових програмах у цій сфері поки що не здійснено.

Мета статті. Аналіз програм розвитку державної молодіжної політики України в контексті реформування системи публічного управління.

Виклад основного матеріалу. У третьому тисячолітті радикально змінюється спосіб життя та формат діяльності людства. Технічний прогрес дозволяє відкривати нові перспективи для людей та створює нові можливості для різних соціальних груп. Надзвичайно підвищується мобільність кожної людини – як просторова, так і соціальна. При цьому найбільш мобільною виявляється молодь, яка завдяки вказаній якості, відіграє все більш значу-

щу роль у суспільно-політичному житті нашої держави. Відтак вказані чинники актуалізують питання формування та реалізації державної молодіжної політики в Україні [3].

Молодіжна політика з перших років незалежності України стала одним з найважливіших напрямів діяльності органів державної влади. 15 грудня 1992 р. Верховна Рада України прийняла Декларацію «Про загальні засади державної молодіжної політики в Україні» [5], 5 лютого 1993 р. Закон України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» [13] та 13 грудня 2001 року Закон України «Про молодіжні та дитячі громадські організації» [12], що є базовими нормативними документами молодіжної політики.

Аналізуючи двадцятичотирирічний досвід формування та реалізації державної молодіжної політики в Україні можна виділити чотири основних періоди:

1) 1991-1996 рр. – період виокремлення та зміцнення «молодіжного сектору» державного управління та публічної політики;

2) 1996-2004 рр. – період розширення молодіжної складової соціально-гуманітарної політики та поступового її входження до інтегрованої державної політики стосовно сім'ї, дітей та молоді в Україні;

3) 2005-2014 р. – період вдосконалення державного управління у сфері державної молодіжної політики та пошуку інноваційних підходів до її реформування.

4) з 2015 р. – період схвалення Концепції молодіжної політики на 2015 рік; відродження національно-патріотичного виховання молоді (Постанова Верховної Ради України № 26-VIII прийнята 11 грудня 2014 року «Про Програму діяльності Кабінету Міністрів України») [1].

Наприкінці 1990-х – на початку 2000-х рр. почалося реформування центральних органів виконавчої влади з питань молодіжної політики. Так, з 1999 р. по 2013 р. подібні рішення приймалися вісім разів. Таким чином, шляхом створення, ліквідації та реорганізації Комітетів і Міністерств в галузі молодіжної політики, з липня 2013 року діє Міністерство молоді та спорту України.

Важливість значення загальнодержавних молодіжних цільових програм полягає в тому, що завдяки ним концептуальні положення та норми законодавства перетворюються у конкретні справи, які стосуються молодих громадян. Владі України знадобився певний час для того, щоб склалася традиція молодіжного програмотворення. Майже до кінця 1990-х років комплексного документу зазначеного спрямування не було створено.

Вперше документ зі статусом загальнодержавної молодіжної програми «Молодь України» (Комплексні заходи Кабінету Міністрів України щодо реалізації державної молодіжної політики в Україні) було затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 20 березня 1998 р. [2].

Метою Комплексних заходів було проведення цілісної молодіжної політики, визначеної Декларацією «Про загальні засади державної молодіжної політики в Україні» та Законом України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні», іншими законодавчими та нормативними актами щодо створення сприятливих умов для життєвого самовизначення та самореалізації молодих громадян, підтримки їх інноваційної діяльності, розвитку молодіжних громадських організацій, сприяння роботі у розв'язанні проблем молоді.

Комплексні заходи програми «Молодь України» визначили загальні принципи, головні напрями та основний зміст підтримки і захисту молоді, забезпечення духовно-культурного та фізичного її розвитку, формування морально-правової культури, становлення молоді сім'ї, профілактики негативних явищ у молодіжному середовищі, державної підтримки розвитку молодіжного підприємництва тощо [2].

Наступний результативний досвід молодіжної програмотворення реалізувався у вигляді «Загальнодержавної програми підтримки молоді на 2004 – 2008 роки», затвердженої Законом України від 18 листопада 2003 року [6].

Основними завданнями Програми були: сприяння ініціативі та активності молоді в усіх сферах життєдіяльності суспільства, розширення її участі у формуванні та реалізації державної політики щодо розв'язання соціальних проблем молоді; поліпшення координації зусиль органів державної влади та громадських організацій у сфері реалізації державної молодіжної політики; підвищення ефективності державної молодіжної політики на регіональному рівні; зміцнення матеріально-технічного та фінансового забезпечення установ, закладів, громадських організацій, що працюють з дітьми та молоддю; підтримка молодіжних і дитячих громадських організацій та їх спілок у реалізації програм, спрямованих на вирішення проблем молоді.

Концептуальний характер «Загальнодержавної програми підтримки молоді на 2004 – 2008 роки» призвів до того, що в ній не визначалися конкретні показники, були відсутні обсяги фінансування за напрямками тощо. Певною мірою це компенсувалося тим, що уряд щорічно на виконання зазначеної програми ухвалював своїм розпорядженням заходи з визначенням відповідальних виконавців.

Враховуючи те, що 2008 р. був останнім роком дії «Загальнодержавної програми підтримки молоді на 2004–2008 роки», саме на рубіж 2008–2009 рр. випало завдання затвердити нову молодіжну програму загальнонаціонального масштабу. Кабінет Міністрів України визначився зі статусом документу, ухваливши 11 червня 2008 р. «Концепцію проекту Загальнодержавної програми «Молодь України» на 2009–2015 роки». Тоді Уряд доручив Міністерству у справах сім'ї, молоді та спорту розробити та подати на розгляд до 1 вересня 2008 р. проект відповідного закону. Але згодом ситуація кардинально змінилася: замість проекту закону наприкінці роботи з'явився проект урядової постанови [2].

Державну цільову соціальну програму «Молодь України» на 2009–2015 роки Кабінет Міністрів

України затвердив постановою від 28 січня 2009 р. [9]. Такий крок повернув практику ухвалення урядових молодіжних програм, яка існувала в Україні до 2004 р. На наш погляд, статус закону надав би програмі «Молодь України» більшої вагомості, що перенеслося б і на ставленні влади та суспільства до молодіжної політики загалом.

Метою Державної цільової соціальної програми «Молодь України» на 2009–2015 рр. було визначено створення системи всебічної підтримки громадської активності молоді, спрямованої на самовизначення і самореалізацію, формування необхідних для цього правових, гуманітарних та економічних передумов, надання соціальних гарантій [2].

За двадцять чотири роки існування незалежної Української держави накопичено великий досвід створення загальнодержавних програм за окремими напрямками молодіжної політики, які затверджувалися президентськими указами та урядовими постановами. Основною проблематикою стало працевлаштування молоді, підтримка її талановитих представників, залучення молодих громадян на державну службу та на службу в органах місцевого самоврядування, забезпечення молоді житлом, підтримка молодіжного підприємництва, розвиток молодіжного туризму, підтримка молодих сімей.

Важливими кроками у забезпеченні державної підтримки молоді стало запровадження пільгового довгострокового житлового кредитування молодих сімей та одиноких молодих громадян (2001 р.), пільгового довгострокового кредитування на здобуття вищої освіти (2000 р.), а також конкурсу проектів стосовно дітей, молоді, жінок та сім'ї, розроблених молодіжними та дитячими громадськими організаціями, що передбачало бюджетне фінансування молодіжних організацій (2002 р.) [2].

Що ж стосується працевлаштування молоді, то аналіз зайнятості молодих людей засвідчив, що ситуація на молодіжному ринку праці є доволі нестабільною, внаслідок високого рівня економічної неактивності молоді. Зберігається проблема невідповідності потреб ринку праці та системи фахової освіти.

Законодавчі норми, які регулюють сферу молодіжного працевлаштування, розгалужені. Закон України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» [13] гарантує забезпечення соціально-економічних, політико-правових умов соціального становлення та розвитку молоді. З часу прийняття закон мав декілька суттєвих змін, які сприяли розширенню сфер та засобів працевлаштування молоді. Однак згаданий законодавчий акт залишає невирішеним питання рівного забезпечення випускників державних та приватних освітніх закладів першим робочим місцем.

Законодавчо забезпечено й розвиток альтернативних форм задіяності молоді на ринку праці. Однією з таких форм є підприємництво. Проте цей напрям потребує вдосконалення. Наприклад, в Полтавській області для вирішення проблем професійного самовизначення і працевлаштування, формування конкурентоспроможної особистості на ринку праці, орієнтації молоді на само зайнятість і підприємницьку діяльність комунальною установою «Обласний молодіжний центр» Полтавської обласної ради випускникам навчальних закладів та безробітній молоді надаються юридичні консультації, проводяться тренінги з написання резюме та проходження співбесід, семінари «Чинники успішного

працевлаштування» та «Сучасні технології пошуку роботи» (щорічно охоплюється до 1600 осіб), реалізуються проекти «Школа успішного працівника» (щорічно охоплюється до 60 осіб), Школа з основ підприємницької діяльності «Молодь обирає бізнес» (щорічно охоплюється до 80 осіб). Щороку в Полтаві близько 600 осіб отримують консультації з працевлаштування. Загальна кількість молодих осіб, прийнятих на роботу за направленням Центру в рік – до 150 осіб [14].

Аналіз факторів забезпечення зайнятості молоді дозволяє зробити висновок, що молодіжні трудові ресурси в Україні володіють необхідною сукупністю конкурентних переваг. Однак, на підставі результатів аналізу стану ринку праці країни та причин молодіжного безробіття доводиться констатувати, що становище молоді на ринку праці України залишається дуже складним та вимагає не відкладних заходів для стабілізації працевикористання її потенціалу.

Що ж стосується житлового забезпечення молоді, то в 2012 році постановою Кабінету Міністрів України від 24 жовтня 2012 р. № 967 була затверджена Державна програма забезпечення молоді житлом на 2013–2017 роки, що спрямована на подолання тенденції до стрімкого скорочення населення, створення додаткових умов для забезпечення молоді житлом, активізації інвестиційної діяльності у сфері іпотечного кредитування та житлового будівництва для молодих сімей і одиноких молодих громадян [8].

Державною програмою забезпечення молоді житлом на 2013–2017 роки передбачено залучення впродовж 5 років з державного, місцевого та інших джерел коштів у сумі 5460 млн. гривень, що дасть змогу забезпечити житлом у середньому до 3350 молодих громадян щорічно. Таким чином, завдяки участі у цій програмі більш, ніж 16 тис. молодих сімей і одиноких молодих громадян, зареєстрованих у фонді на отримання пільгових кредитів, зможуть отримати власне житло. Виконання Програми сприятиме також створенню умов для формування активної життєвої позиції молоді, розв'язанню їх житлових проблем, поліпшенню демографічної ситуації в країні. Фінансування Програми здійснюється за рахунок коштів державного і місцевих бюджетів та інших не захищених законодавством джерел, у тому числі власних коштів громадян [15].

Для України актуальним залишається питання формування здорового способу життя серед дітей та молоді. Відповідні правові норми регулювання державної політики у сфері забезпечення здорового способу життя зосереджені у нормативно-правових актах окремих галузей законодавства. Проте, незважаючи на загрозливі тенденції у сфері охорони здоров'я, базового комплексного законодавчого акту щодо регулювання стану здоров'я молоді та сприяння формування здорового способу життя немає.

Серед державних програм, які спрямовані на поліпшення здоров'я молоді є: Державна програма «Репродуктивне здоров'я нації на період до 2015 року» [7]; Міжгалузєва комплексна програма «Здоров'я нації» на 2002–2011 роки [10]; Стратегія демографічного розвитку на період до 2015 року [11]. Упровадження програм із формування здорового способу життя у вищих навчальних закладах продовжує залишатися актуальною темою.

Щодо підтримки талановитих представників молоді, то рішеннями Президента, парламенту, уряду в Україні було затверджено гранти, стипендії та премії, інші відзнаки для молодих громадян. Увійшло в практику нагородження молодіжних активістів та фахівців з молодіжної політики державними та урядовими нагородами.

Серед відзнак для молоді передусім необхідно назвати Премію Кабінету Міністрів України за особливі досягнення молоді у розбудові України (заснована у 1999 р. як Премія Кабінету Міністрів України за вагомі досягнення молоді у різних сферах суспільного життя) та Премію Верховної Ради України за внесок молоді у розвиток парламентаризму, місцевого самоврядування (заснована у 2003 р.) [2].

Діюча державна молодіжна політика потребує удосконалення, щоб відповідати потребам молоді, держави та українського суспільства.

Таким чином, для розв'язання зазначених проблем необхідно провести системний аналіз можливостей та потреб молоді. Здійснити перехід до відкритої моделі молодіжної політики в Україні, в якій молоді люди зможуть осмислено брати участь у прийнятті рішень, що впливають на їхнє життя.

Усе вищезазначене знаходить відображення у Проекті Концепції Державної програми молодіжної політики на період до 2020 року. Концепція враховує програмні вимоги і перспективи, декларовані в «Стратегії розвитку державної молодіжної політики на період до 2020 року», молодіжній стратегії Європейського Союзу, а також висновки Команди міжнародних оглядачів Ради Європи у рамках Міжнародного огляду національної молодіжної політики України (квітень–вересень 2012 р.) [4].

Метою даної Програми є створення умов для формування конкурентоспроможної, суспільно активної й національно свідомої молоді шляхом відновлення та покращення дії соціальних ліфтів, піднесення ефективності молодіжної політики, вдосконалення правових, соціально-економічних, науково-дослідницьких, організаційних умов успішної соціалізації і самореалізації української молоді, використання її творчого потенціалу в інтересах розвитку суспільства. Виконання Програми за кожним із визначених пріоритетних напрямів передбачає розробку й реалізацію ряду національних проектів, які, водночас, є й механізмами реалізації молодіжної політики.

Процес реалізації Концепції Державної програми молодіжної політики на період до 2020 року передбачає три етапи:

1-й етап (2015–2016 рр.) – організаційно-законодавчий.

2-й етап (2017–2018 рр.) – експериментально-впроваджувальний.

3-й етап (2019–2020 рр.) – впроваджувальний [4].

Головним результатом реалізації Концепції Державної програми молодіжної політики на період до 2020 року має стати загальне покращення стану молоді у суспільстві і, як наслідок, збільшення внеску молодих людей у розвиток країни.

Висновки і пропозиції. Таким чином, проблемами реалізації державної молодіжної політики в Україні є: недосконалість правового регулювання; низький рівень наукового обґрунтування процесу реалізації державної молодіжної політики; низький рівень взаємодії центральних

і місцевих органів виконавчої влади та громадських об'єднань, які представляють інтереси молоді; нечіткість визначення прав і обов'язків молоді та суб'єктів, які беруть участь у реалізації державної молодіжної політики. Для вирішення

вказаних проблем доцільно спрямувати зусилля на подальше забезпечення створення належних організаційних, соціально-економічних, політико-правових умов соціального становлення та розвитку молоді.

Список літератури:

1. Державна молодіжна політика: здобутки та невирішені проблеми. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://studopedia.com.ua/1_53125_molodizhna-politika-nezaleznoi-ukraini-z--roku.html
2. Державні молодіжні програми в Україні / [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://studopedia.com.ua/1_53129_derzhavni-molodizhni-programi-v-ukraini.html
3. Еволюція нормативно-правової бази державної молодіжної політики незалежної України / [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/db/2011-1/doc/5/06.pdf>
4. Концепція Державної програми молодіжної політики на період до 2020 року (Проект) / [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://novakraina.org/reform/youth_politics/konceptiya-derzhavnoyi-programi-molodi
5. Про загальні засади державної молодіжної політики в Україні. Верховна Рада України; Декларація від 15.12.1992 р. № 2859-ХІІ [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2859-12>
6. Про Загальнодержавну програму підтримки молоді на 2004-2008 роки. Верховна Рада України; Закон від 18 січня 2005 року № 2353-IV [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T031281.html
7. Про затвердження Державної програми «Репродуктивне здоров'я нації» на період до 2015 року. Кабінет Міністрів України; Постанова від 27.12.2006 р. № 1849 / [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1849-2006-%D0%BF>
8. Про затвердження Державної програми забезпечення молоді житлом на 2013-2017 роки. Кабінет Міністрів України; Постанова від 24 жовтня 2012 р. № 967 / [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/967-2012-%D0%BF>
9. Про затвердження Державної цільової соціальної програми «Молодь України» на 2009-2015 роки. Кабінет Міністрів України; Постанова від 28 січня 2009 р. № 41 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/41-2009-%D0%BF>
10. Про затвердження Міжгалузевої комплексної програми «Здоров'я нації» на 2002-2011 роки. Кабінет Міністрів України; Постанова від 10.01.2002 р. № 14 / [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/14-2002-%D0%BF>
11. Про затвердження Стратегії демографічного розвитку в період до 2015 року. Кабінет Міністрів України; Постанова від 24.06.2006 р., № 879 / [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/879-2006-%D0%BF>
12. Про молодіжні та дитячі громадські організації. Верховна Рада України; Закон від 13.12.2001 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/281-14>
13. Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні. Верховна Рада України; Закон від 05.02.1993 р. № 2998-ХІІ [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2998-12>
14. Про хід виконання обласної Програми з реалізації молодіжної політики, підтримки сім'ї, забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на 2012-2014 роки станом на 01.12.2014 року / [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.adm-pl.gov.ua/sites/default/files/upload/files/zvit_po_programi_molodsima_gender_do_2014_r.pdf
15. Стратегічні пріоритети молодіжної політики: освіта, зайнятість, житло: щоріч. доп. Президенту України, Верховній Раді України про становище молоді в Україні (за підсумками 2013 року) / М-во молоді та спорту України, Держ. ін-т сімейної та молодіжної політики; [редкол.: Надтока Г. М., Болтівець С. І.; Рябенко В. О.; Митрофанський С. В., Білий А. І., Галайко Б. М]. – К., 2014. – 368 с.

Кульчий І.А., Лебедін Т.В.

Полтавський національний університет імені Юрія Кондратюка

АНАЛІЗ ПРОГРАМ РАЗВИТИЯ ГОСУДАРСТВЕННОЙ МОЛОДЕЖНОЙ ПОЛИТИКИ В УКРАИНЕ

Аннотация

В работе проанализированы программы государственной молодежной политики в Украине, осуществлена периодизация формирования и реализации государственной молодежной политики в Украине, проведен системный анализ возможностей и потребностей молодежи, а также предложены изменения в проект Концепции Государственной программы молодежной политики на период до 2020 года.

Ключевые слова: молодежь, молодежная политика, социальная защита молодежи, нормативно-правовая база обеспечения молодежной политики, программа в сфере молодежной политики, трудоустройства молодежи.

Kulchii I.O., Lebedyn T.V.

Poltava National Technical Yuri Kondratyuk University

ANALYSIS OF PROGRAM OF STATE YOUTH POLICY DEVELOPMENT IN UKRAINE

Summary

The paper analyzes the application of state youth policy in Ukraine, carries out periodization of formation and implementation of state youth policy in Ukraine, conducts a systematic analysis of opportunities and needs of young people and proposes changes to the draft Concept of the State Program on Youth Policy till 2020.

Keywords: youth, youth policy, social protection of youth, regulatory framework to ensure youth policy, program in the field of youth policy, youth employment.